

ФРАНЦУСКИ АМБАСАДОР У РИМУ О ЦРНОГОРСКО-ИТАЛИЈАНСКИМ ОДНОСИМА 1898. ГОДИНЕ

Крајем XIX вијека Италија све више окреће свој поглед према Балкану, желећи да тамо освоји одређене политичке и економске позиције. На тој линији је била и женидба италијанског престолонаследника кћерком црногорског књаза Николе. С друге стране, и Црна Гора је жељела да искористи ово приближавање са Италијом и повезивање дворова двију земаља. Она се надала да ће у Италији наћи политички и материјални ослонац за остварење својих националних планова. Аустро-Угарска је будно пратила ове италијанске и црногорске планове, па им се и поред савезништва са Италијом оштро супротстављала, јер је у њима видјела опасност за своје планове на Балкану. Све је то привукло пажњу француског амбасадора у Риму, који са интересовањем прати италијанско-црногорске односе и реаговање Аустро-Угарске у вези са тим. Он је 16. јануара 1898. године о свему томе поднио својој влади и сљедећи прилично опширни извјештај:

„Није без интереса да се нотирају напори које чини Црна Гора да се ослободи веза којима би њени сјеверни сусједи жељели да задрже слободу њених акција и омету њене жеље за експанзијом. Ја сам већ дао један примјер њених покушаја реаговања, излажући њене недавне демарше да закључи у Италији један зајам, који би јој пружио средства да подмири аустроугарске банке, чије мијешање је тишти. Један други... праћен тешкоћама које је она требало да преброди, прошле године, да би успоставила у Италији једно стално представништво.

Пошто је удао своју кћер за принца од Напуља, Никола I је схватио потребу да има у Риму једног сигурног агента, регуларно акредитованог, који би био у ситуацији да му служи као посредник код краљевске породице и да узме у руке заштиту црногорских интереса код локалних власти. Његов избор је пао на једног Италијана из Трста, Г. Поповића, кога је интимно упознао у својој младости и са којим није престајао да одржава везе срдачног повјерења. Али Г. Поповић је родом Словен. Он је током скоро двадесет година руководио спољном политиком листа *il Diritto*, који је увијек, као што знате, показивао француске симпатије и борио се против тројног споразума; то је један частан човјек, неспособан за разне несавјесности и отпоран на свако подмићивање. Није требало много па да се раздражи против њега зла воља представника Аустро-Угарске, који су се активно заузимали, у Риму као и на Цетињу, да се спријечи именовање једног сличног пуномоћника. Али књаз Никола, упознат са њиховим маневрима, није се дао и успио је да за вријеме свог посљедњег пута у Италију задобије за своје погледе краља Умберта, чија је сагласност била неопходна да се дозволи једном од његових поданика да прихвати јавне функције једне стране

владе. Прва намјера књажева је била да додијели своје представнику титулу отправника послова, али пошто закони краљевства не дозвољавају једном Италијану да врши страну дипломатску функцију, он је морао да се ограничи да да Г. Поповићу ранг генералног конзула. Именовање које датира већ од мјесеца јуна 1897. прошло је скоро незапажено, пошто се италијанска штампа опрезно уздржавала да својим коментарима не открије његов значај.

Чуо сам да је, приликом разговора који су поводом отварања новог генералног конзулата вођени у Квириналу, књаз Никола изложио, у вези са односима Италије са Црном Гором и свестране помоћи коју би двије државе могле једна другој указати, политичке погледе који су посебно привукли пажњу краља и његове околине. Према његовом мишљењу, краљевска влада би требало да настоји *упркос тројном савезу да не декуражира иредентизам, да би помогла еволуцију која треба једног дана да уједини Трст са Италијом.* С исте тачке гледишта било би у очигледном интересу Италије да фаворизира у Црној Гори средства за развитак њене организације и да нађе начин да јој омогући да испуни своју историјску мисију, а то је да уједини у један сноп снаге Срба и осталих Словена на Балканском полуострву. Италија и књажевина, немају ли оне истовјетне интересе на Јадрану, чији прилаз треба да је затворен Нијемцима? Када зазвони час регулисања рачуна, двије силе, уско везане, моћи ће једна другој указати обострану и ефикасну помоћ за посљедњу борбу која ће имати за резултат успостављање велике Србије под управом Петровић-Његоша и припајање Италији италијанских провинција које још трпе аустријски јарам. То је тема коју је књаз Никола слободно развијао у Квириналу, гдје је његово излагање наишло на пријатан пријем, а што сам сазнао преко једног посредника који је у ситуацији да је добро информисан.

Не може се рећи да је краљ Умберто дозволио да се заведе овим сновима књажевим, али оно што је сигурно то је да ће се политика новог конзула црногорског њима инспирисати за вријеме трајања његове мисије.

Прво питање о коме је Г. Поповић имао да се побрине последице ступања на дужност јесте зајам о коме је Црна Гора тражила да преговара крајем прошле године. Он је у Риму примио Г. Матановића, министра финансија књажевине, и помогао му у демаршима код Г. Лукатија и кредитних установа краљевине. Мој извјештај од 12. новембра (бр. 176) обавијестио Вас је да су преговори довели до једног уговора, према коме се један конзорцијум италијанских банака ангажовао, под одређеним условима, да учини Црној Гори један аванс од више од 4 милиона лира. Касније Вас је наш министар у Црној Гори извјестио да је операција у посљедњем моменту пропала. Нова обавјештења која сам могао сакупити потврђују у основи наводе које Вам је господин Депре (Desprez) послао 7. децембра. И поред мистерије

у коју се трудило да се обавију преговори, ствар није измакла ни амбасади Аустро-Угарске у Риму, нити администраторима аустријских банака, заинтересованих да спријече закључење зајма. Управо по наговору *Credit mobilier* и *Zonder bank-e* — из Беча, које су биле у стању да врше једну јаку пресију на италијански конзорцијум, није изостала једна неповољна промјена у расположењу зајмодаваца. Сјуградан пошто је уговор био потписан ови су поднијели један додатни члан који даје право њиховом делегату, Г. Бови (*Bova*), да сваке три мјесеца отпутује у Црну Гору, да тамо прегледа пословање у вези са приходима који су намијењени зајму. Очигледно, стварни циљ је био да се раскине уговор, пошто никоме није било непознато да књажевска влада није расположена да се одрекне своје независности, да се потчини једној страниј контроли. Чим је сазнао за нови предлог, књаз Никола је телеграфисао своме министру финансија да прекине преговоре и напусти Италију.

Циљ који су били поставили Аустријанци био је на тај начин постигнут. Али књаз Црне Горе не осјећа се потучен; према ономе што ме увјеравају, његов пораз је само повриједио његово самољубље и изазвао код њега још живљу жељу да се ослободи зависности, у којој се бечке банке труде да га задрже. Према информацијама које су ми недавно саопштене, он је одмах отпочео, у вези са пројектованим зајмом, нове демарше код извјесних кредитних установа у Одеси и Паризу и он их је гурао тако активно да су очи успјеха, ако већ и само закључење није осигурано. То је чињеница у коју ће Вам бити лако да се увјерите. У сваком случају ја вјерујем да црногорски делегати треба да наиђу, у Француској као и у Русији, на све могуће олакшице да испуне један мандат чији ће коначни резултат одговарати политичким интересима двију земаља¹.

Др Димо ВУЈОВИЋ

ПРВА ПРЕСУДА ПРИЈЕКОГ СУДА У БОКИ 1914. ГОДИНЕ

Аустроугарски владајући и војни кругови, последије убиства Фрања Фердинанда у Сарајеву, 28. јуна 1914, мислили су само на рат и на што бржу освету. Зато су одмах почели окупљати и опремати војску и удућивати је према границама Србије и Црне Горе, чак и по цијену слабљења војних контингената одређених за руски фронт.

За ову журбу било је више разлога, а највећи је био: побједе српске и црногорске војске у балканском рату, које су заталасале народне масе у југословенским земљама Монархије, јер

¹ *Archives du Ministère des Affaires Etrangères, Monténégro, Pol. étrangère, I 1896 — 1900, фол. 123—126.*